

Управління фітосанітарної безпеки Головного управління Держпродспоживслужби в Кіровоградській області надає прогноз фітосанітарного стану та рекомендації щодо захисту основних сільськогосподарських рослин у господарствах Кіровоградської області восени 2024 року.

Стан посівів озимих культур, зокрема зернових, значною мірою залежатиме від здійснення комплексу організаційно-господарських та агротехнічних заходів, зокрема системи сівозміни, правильно підбраного попередника, основного обробітку ґрунту, збалансованого за NPK удобрення, що важливо, передусім у ранні етапи органогенезу.

Одним із факторів забезпечення високих врожаїв та збільшення виробництва зерна озимих культур є впровадження високопродуктивних районованих сортів. Перевагу слід надавати сортам, які пройшли всебічну виробничу перевірку, мають високоякісне зерно, зимостійкі, з доброю реакцією на агрофон, стійкі проти ураження хворобами, шкідниками та вилягання. Величина майбутнього врожаю зерна та його якість істотно залежить від посівних кондицій насіння. Для сіви використовується насіння, що має лабораторну схожість 87-100 %. Норму висіву, для одержання густоти сходів 350-400 рослин на кв.м, визначають з урахуванням сортових особливостей культури, попередників та строків сівби.

Для озимих зернових культур оптимальними термінами вважаються такі, за яких у рослин на час припинення вегетації спостерігається 3-5 стебел, дуже ранніми – ті, за яких озимі закінчують вегетацію з кущистістю – 6 стебел і більше, дуже пізніми – терміни за яких озимі на час припинення вегетації залишаються в стані сходів або на початку кущіння.

Запаси продуктивної вологи в орному шарі ґрунту в період оптимальних строків посіву повинні бути не менше 18 мм. При менших вологозапасах суттєво збільшується тривалість періоду посів-сходи та сходи-кущіння. Це обумовлює зрідженість посівів озимих культур і не дозволяє рослинам достатньо розкущитися на час припинення вегетації, а при запасах менше 5 мм в орному шарі сходи зовсім не з'являються.

На полях, де в ґрунті достатньо вологи для одержання сходів, сіяти пшеницю необхідно в оптимальні строки, які для Кіровоградської області відповідають періоду з 10 по 25 вересня. Якщо в цей період ґрунт сухий, то сіяти в оптимальні строки не слід, бо за тривалої відсутності дощів частина насіння втрачає схожість внаслідок чого посіви зріджуються. Тому в роки, коли ґрунт сухий, сіяти пшеницю необхідно пізніше, в допустимі строки, прийняті в нашій зоні (до 2-5 жовтня). У цей період настає прохолодніша погода, і насіння не псується, а посіви не зріджуються. Сіяти слід до дощу, бо інакше сіва, а відтак, і сходи, затримуються на 5-7 днів, що погіршує розвиток рослин восени. Досить небезпечно сіяти пшеницю в «напівсухий» ґрунт, особливо при ранніх строках сівби. За цих умов вологи може вистачити тільки для набухання або проростання насіння. Проросле насіння у подальшому при високих температурах і нестачі вологи виснажується і псується. Потім навіть, якщо

випануть дощі, значна частина насіння не дає сходів, посіви зріджуються або й гинуть.

Головним завданням догляду за озимими восени буде формування оптимальної густоти і зимостійкості посівів та недопущення пошкодження сходів комахами-фітофагами й хворобами.

Насіння високих посівних кондицій, призначене для сівби, підлягає лабораторній фітоекспертизі, за якою визначають наявність на зерні збудників сажкових хвороб, корневих гнилей, плямистостей листя, деяких видів плісняви, листової бурі іржі тощо. Видовий склад і господарська значимість їх дозволить правильно вибрати протруйник відповідного спектра фунгітоксичної дії та рівня захисної спроможності стосовно комплексу хвороб.

Посівний матеріал озимих культур оздоровлюють за 2-3 тижні до сівби або в день сівби. Системні препарати краще використовувати перед сівбою.

Для стримування росту, підвищення морозостійкості, посухостійкості та покращення фізіологічних показників рослин озимої пшениці, під час протруєння насіння, застосовують рекомендовані стимулятори росту.

При розміщенні озимих після стерньових попередників за умов достатнього зволоження уможливорюється розвиток та підвищена шкідливість личинок хлібного туруна (жужелиці), від якого, насамперед, потерпатимуть посіви біля скирт соломи, місцях втрати зерна, у заниженнях рельєфу.

Повсюди можливі осередкові пошкодження нетоксикованих сходів озимини ґрунтовими шкідниками – дротяниками та несправжніми дротяниками, личинками хлібних і травневих жуків.

На забур'яненних після парових та інших попередників площах озимини створюватимуться осередки розмноження підгризаючих совок (озимої, окличної). Відчутної шкоди вони завдаватимуть пізнім, недружнім сходам культури, які не мають сформованого вузла кушення. За вимушеної сівби зернових після колосових попередників проти хлібного туруна, підгризаючих совок та інших ґрунтових шкідників, що мають місце повсюди, насіння обробляють дозволеними пестицидами за 1-5 днів до сівби. Цей захід забезпечує токсикацію насіння, проростків та сходів протягом 2-3 тижнів і буде ефективним проти вищезазначених ґрунтових та цикадок, попелиць, злакових мух, інших шкідників на сходах озимих.

За ранніх строків сівби та помірно теплої вологої погоди є небезпека масового заселення та пошкодження сходів злаковими мухами (шведські, гессенська, опоміза, інші), попелицями, цикадками, іншими. Ці фітофаги за відсутності сходів озимих зернових культур в масі розвиваються на падалиці повсюди.

Відомо що злакові мухи, насамперед шведські, віддають перевагу посівам зі зрідженням, добре прогрітим травостоєм, а сисні комахи, зокрема попелиці, та хвороби добре розвиваються в загущених посівах за сприятливого температурного режиму і відносної вологості повітря. Масовий розвиток попелиць і цикадок уможливорює ураження сходів озимини вірусними (типу мозаїк та карликовості) та мікоплазмовими хворобами.

Через пошкодження озимих злаковими мухами осіннього покоління до настання кущіння значна частина рослин відмирає. Особливо зростає їх частка в умовах посухи. У рослин, які вижили, істотно знижується зимостійкість, тому багато з них гине протягом зимівлі.

Метою захисту посівів озимини восени має бути обмеження чисельності шкідливих організмів до господарсько невідчутного рівня, а хімічні обробки посівів слід проводити у відповідності з економічними порогоми шкідливості. Не завжди при виявленні вогнищ заселень шкідниками треба обробляти весь посів. Здебільшого шкідники розповсюджуються осередками в місцях розміщення валків скошених хлібів, незаскритованої соломи, забур'янених чи у крайових смугах полів. Тому перед прийняттям рішення щодо застосування хімічного захисту слід ретельно обстежити посів і вибірково обприскувати місця скупчення загрозливої чисельності комах-фітофагів.

За теплої зяжної, з достатньою вологістю повітря осені складатимуться оптимальні умови для розвитку в посівах озимих зернових коренових гнилей, а також борошнистої роси, бурої листової іржі, септоріозу, інших плямистостей листя. В разі досягнення однією із згаданих хвороб порогового рівня (1-5 % інтенсивності ураження листя) посіви оздоровлюють у фазі кущіння. Якщо строки захисту посівів від шкідників і хвороб співпадають, обробки поєднують і застосовують бакові суміші вищезгаданих пестицидів.

Серйозну проблему озимині можуть створювати мишоподібні гризуни, полівки та миші, які масово розмножуються у жовтні-листопаді та, харчуючись соковитими рослинами озимих культур у місцях розмноження колоній, знищують цілі галявини.

Захищають озимі зернові культури та ріпак за наявності 3-5 колоній гризунів на гектарі дозволеними до використання родентицидами. Ефективне застосування біологічного методу боротьби з використанням бактерій збудника тифу гризунів – бактоциду, який виготовляє Державна установа «Кіровоградська обласна фітосанітарна лабораторія».

Окрім цього, регулювання чисельності мишоподібних гризунів досягається через агротехнічні заходи (знищення післяжнивних решток і сходів падалиці, лушення стерні, збирання соломи і зяблева оранка), які позбавляють шкідників корму та надійного сховища. Нагляд за розвитком, поведінкою і розповсюдженням гризунів, передусім у місцях резервацій, необхідний для попередження розселення їх у посіви сільськогосподарських культур.

Оптимальні строки сівби озимого ріпаку для нашої області є з 15 серпня по 05 вересня. Рослини озимого ріпаку мають розвиватися, від появи сходів до припинення осінньої вегетації не менше 60 днів. За цей період до настання морозів рослини встигають утворити достатню кількість листків і розвинути добру кореневу систему. Рослини, що утворили 6-8 листків та нагромадили необхідну кількість цукрів здатні витримати значно нижчі температури, ніж ті, які відстали у розвитку.

Більш пізні посіви (другої половини вересня) припиняють вегетацію слабкорозвиненими, що призводить до зниження зимостійкості. Однією з

основних причин запізнення з сівбою озимого ріпаку є недостатнє зволоження ґрунту (запаси продуктивної вологи в 0-20 см шарі ґрунту на період сівби повинні бути не менше 15-18 мм).

Агromетeоролoгiчнi умoви впрoдoвж серпня склaлиcя несприятливими: вiдмiчaвcя cуттєвий дефіцит oпaдiв тa пoглиблeння ґрунтoвoї пoсухи. Тривaлa cівбa oзимoгo рiпaкy, з'являлiся cхoди. Нa oкрeмих плoщax чeрeз зaгибeль рoслин внacлiдoк зacуxи, пocіви oзимoгo рiпaкy булi пeрeдискoвaні.

Вocєни нa cхoдax oзимoгo рiпaкy шкoдитимуть хрeстoцвiтi блішки, якi пoвcюднo нищитимуть мoлoдi рoслини кyльтyри, пeрeдycім зa cуxoї пoгoди. У фaзy 3-4 рoзeткoвих листкiв рiпaк зacєлятимe нeспрaвжні гycєницi рiпaкoвoгo пильщикa (трaчa), щo зaзвичай мae пoвcюднe пoширєння. Тaкoж y пocівax шкoдитимуть гycєницi пiдгризaючих i листoгризучих coвoк, бiлaни, рiпaкoвий листiйд, пoпeлицi, кaпyстянa бiлoкpилкa, дpoтяники. Вкaзaні фiтoфaги пoшкoджують нacaмпeрeд cім'ядoлi тa листкoвy пoвepхню рiпaкy, чим знecилyють рoслини, щo зa cуxoї жaркoї пoгoди мoжe фaтaльнo пoдiяти нa нux.

Cхoди oзимoї кyльтyри зaxищaють вiд хрeстoцвiтиx блішoк чeрeз oбпpискyвaння iнceктицидaми, вiд чoрнoї нiжки – рoзпyшyвaнням мiжрядь. У вeрecнi-жoвтнi зa 2-4 листкiв-yтвoрєння рoзeтки oзимий рiпaк oбpoбляють дoзвoлєними пpeпapaтaми пpoти рiпaкoвих пильщикa i листкiйдa, кaпyстяних бiлaнa i coвки, хрeстoцвiтиx клoпiв.

Рoзвиткy i пoширєнню пeрoнoспopoзy, фoмoзy, aльтepнapіoзy, цилiндpoспopіoзy, гнилєй, iнших хвopoб в oсiннiй пepіoд cпpиятимe тeплa з чacтими рясними poсaми тa oпaдaми пoгoдa. Зa пoяви oзнaк цих хвopoб рoслини рiпaкy oздopoвлюють дoзвoлєними дo викopистaння фyнгiцидaми y фaзi yтвoрєння рoзeтки.

Слiд тaкoж зaзнaчити, щo нeбaжaним, пeрeдycім нa пoчaткy poстy, для рiпaкy є зacмiчєння рiзнoмaнiтними бyр'янaми, якi кoнкypують з кyльтyрними рoслинaми зa cвітлo, вoдy, пoживні eлeмєнти тoщo. Тoмy нeoбхiднo нa пoчaткoвих eтaпax poзвиткy кyльтyри oчистити пoлє вiд нeбaжaнoї рoслиннocтi, щo дoсягaeтьcя якiсним пpoвeдєнням пeрeдпocівнoї oбpoбки ґpyнтy тa викopистaнням гepбiцидiв вiдпoвiднoгo cпeктpy дiї.

Дoтpимaння тeхнoлoгiй вpoщyвaння cільcькoгocпoдapських кyльтyр тa рaцioнaльнe зacтocyвaння пeстицидiв дaєть мoжливiсть cільгocпвиpoбникaм yникнyти вiдчyтних втpaт вpoжaю тa йoгo якocтi вiд шкiдникiв, хвopoб i бyр'янів. Cвoєчacнє виявлєння шкiдливих oргaнiзмiв тa пpийняття рiшєння щoдo oбмєжєння iх чисeльнocтi тa пoширєння є гoлoвнoю cклaдoвoю yспiшнoгo зaxиcтy пocівiв cільcькoгocпoдapських кyльтyр.